

ANNA MICHALSKA

PRAWA CZŁOWIEKA W SYSTEMIE ORGANIZACJI PAŃSTW AMERYKAŃSKICH

1. Kształtowanie się międzyamerykańskiego systemu ochrony praw człowieka. Działania na rzecz regionalnej ochrony praw człowieka na kontynencie amerykańskim podjęto już w czasie drugiej wojny światowej, a więc równoległe do inicjatyw Narodów Zjednoczonych i kilka lat wcześniej niż w krajach Europy Zachodniej. Podczas konferencji w Chapultepec w 1945 r., która poświęcona była problemom wojny i pokoju, uchwalona została rezolucja *Międzynarodowa ochrona praw człowieka*. Państwa amerykańskie wyrażały w niej poparcie dla idei wypracowania zasad międzynarodowej ochrony praw człowieka w skali regionalnej. Rezolucja zobowiązywała Międzypaństwową Radę Prawników do przygotowania projektu deklaracji praw człowieka¹.

W 1947 r. odbyła się w Rio de Janeiro interamerykańska konferencja na temat bezpieczeństwa międzynarodowego. Uchwalony wówczas traktat o wzajemnej pomocy stanowił w preambule, że pokój winien opierać się między innymi na „uznaniu międzynarodowej ochrony praw człowieka”².

Podczas IX międzyamerykańskiej konferencji w Bogocie w 1948 r. uchwalono statut Organizacji Państw Amerykańskich. Karta Bogoty w kilku przepisach nawiązuje do praw człowieka³. W preambule mowa jest o zagwarantowaniu wolności i warunków dla pełnego rozwoju osobowości człowieka. Artykuł 5, zamieszczony w rozdziale *Zasady*, stanowi między innymi, iż „sprawiedliwość i bezpieczeństwo społeczne są podstawą trwałego pokoju” (lit. h) oraz że „państwa amerykańskie gło-

¹ Interamerican Council of Jurists składała się z 9 członków będących przedstawicielami państw. W 1967 r. w miejsce Rady utworzono Interamerican Juridical Comittee składający się z 11 ekspertów niezależnych od państw.

² *The Inter-American System*, New York 1966, s. 376.

³ Tekst Karty op. cit., s. 331 - 348. Przekład polski: *Zbiór Dokumentów* 1948 r., nr 8, s. 537 - 574.

szą prawa zasadnicze jednostki bez różnicy rasy, narodowości, wiary lub płci" (lit. j). W artykule 13, umieszczonym w rozdziale zatytułowanym *Podstawowe prawa i obowiązki państw* czytamy między innymi: „Przy tym swobodnym rozwoju państwo powinno szanować prawa jednostki i zasady powszechnej moralności”. W rozdziale VII sformułowane są *Zasady społeczne*, a w rozdziale VIII *Zasady kulturalne*. W przepisach tych czytamy, że państwa zgadzają się współdziałać ze sobą w celu osiągnięcia sprawiedliwych i przyzwoitych warunków życia dla całej swojej ludności. Państwa uznają, że pożądane jest oprócz rozwój swojego ustawodawstwa społecznego na następujących podstawach: 1) wszystkie istoty ludzkie, bez różnicy rasy, narodowości, płci, wiary lub stanu społecznego, mają prawo do osiągnięcia dobrobytu materialnego i rozwoju duchowego w warunkach wolności, godności, równości szans i bezpieczeństwa gospodarczego, 2) praca jest prawem i obowiązkiem społecznym, nie może ona być uważana za przedmiot handlu; wymaga poszanowania wolności zrzeszania się i godności pracownika; powinna być wykonywana w warunkach zapewniających życie, zdrowie i przyzwoitą stopę życiową zarówno w latach pracy, jak w wieku podeszłym, albo gdy okoliczności pozbawią danego człowieka możliwości pracy (art. 28 i 29).

Państwa członkowskie zgadzają się popierać w granicach swoich przepisów konstytucyjnych i możliwości materialnych wykonywanie prawa do wykształcenia na następujących podstawach: 1) nauczanie podstawowe będzie przymusowe i jeżeli udzielane będzie przez państwo, będzie bezpłatne, 2) studia wyższe dostępne będą dla wszystkich bez różnicy rasy, narodowości, płci, języka, wyznania lub warunków społecznych (art. 30). Uwzględniając charakter narodowy każdego państwa, państwa członkowskie zobowiązują się ułatwić wolną wymianę kulturalną we wszystkich przejawach (art. 31).

Do wskazanych wyżej przepisów nawiązuje Amerykańska Konwencja Praw Człowieka, która w swej treści nie zawiera praw społeczno-ekonomicznych i kulturalnych, o czym niżej będzie mowa. Podczas tej samej konferencji uchwalona została Amerykańska Deklaracja Praw i Obowiązków Człowieka⁴. Akt ten zapoczątkował kształtowanie się interamerykańskiego systemu ochrony praw człowieka. Warto podkreślić, że przyjęty on został na kilka miesięcy wcześniej aniżeli Powszechna Deklaracja Praw Człowieka.

Deklaracja Amerykańska zawiera 10 artykułów dotyczących obowiązków jednostki wobec państwa i społeczeństwa i 28 artykułów proklamujących jej prawa. Prawa człowieka traktowane są jako „atrybuty każdej jednostki”, ale równocześnie w Deklaracji czytamy, że „wykonywanie przez wszystkich ludzi nałożonych obowiązków jest podstawowym

⁴ Rezolucja XXX: *American Declaration of the Rights and Duties of Man*, op. cit., s. 356 - 369.

warunkiem zagwarantowania ich praw". Deklaracja stanowi dalej, iż korzystanie z praw ograniczone jest przez prawa innych ludzi, przez wymogi bezpieczeństwa społecznego i dobra powszechnego oraz zasady ustroju demokratycznego.

W Bogocie uchwalona została też Międzynarodowa Karta Amerykańskich Gwarancji Socjalnych⁵. Podstawowe zasady polityki socjalnej nie zostały sformułowane jako prawa człowieka, niemniej akt ten uznać można jako swego rodzaju uzupełnienie Deklaracji Praw i Obowiązków, która dotyczy wyłącznie wolności indywidualnych oraz praw i wolności publicznych. W tym samym roku uchwalone zostały dwie konwencje: o prawach politycznych oraz o prawach cywilnych kobiet⁶.

W następnym dziesięcioleciu nie podejmowano konkretnych inicjatyw na rzecz utworzenia systemu międzynarodowego ochrony praw człowieka. Prowadzono natomiast liczne badania i prace przygotowawcze. Podczas posiedzenia konsultatywnego Ministrów Spraw Zagranicznych w 1951 r. postanowiono rozszerzyć działalność popularyzującą ideę regionalnej ochrony praw człowieka. Interamerykańska Konferencja w 1954 r. w Caracas przyjęła rezolucję, w której postulowała rozszerzenie badań porównawczych nad prawami człowieka w poszczególnych państwach oraz zalecała Radzie OPA rozważenie możliwości utworzenia Międziamerykańskiego Trybunału Praw Człowieka.

W 1959 r. podczas V posiedzenia konsultatywnego Ministrów Spraw Zagranicznych w Santiago de Chile podjęto nowe ważne inicjatywy. Uznano wówczas, że prawa człowieka nie należą do wyłącznej kompetencji wewnętrznej państw, oraz że uregulowanie ich w formie konwencji jest nader pożądane. Wskazywano równocześnie na postępy osiągnięte w pracach nad przygotowaniem Paktów oraz na dotychczasowe funkcjonowanie Konwencji Europejskiej. Międziamerykańskiej Radzie Prawników zlecono przygotowanie projektu konwencji o prawach człowieka oraz projektu konwencji o Trybunale Praw Człowieka i innych organach kontroli 'międzynarodowej. We wrześniu Rada przygotowała pierwszy projekt, którego treść w znacznym stopniu inspirowana była postanowieniami Konwencji Europejskiej. W szerszym jednak zakresie uwzględnione były

⁵ Rezolucja XXIX: *Cherté Internationale Américaine des Garanties Sociales*.

⁶ Już w 1923 r. podczas V Międzynarodowej Konferencji Amerykańskiej uchwalono zalecenie, by przyszłe konferencje rozwały możliwość podjęcia kroków w celu zlikwidowania dyskryminacji kobiet. W 1928 r. utworzona została Międziamerykańska Komisja Praw Kobiet. W 1954 r. została ona włączona w system OPA. Podczas VIII Międzynarodowej Konferencji Amerykańskiej w 1933 r. podpisano konwencję o obywatelstwie kobiet, która zakazuje wszelkiej dyskryminacji opartej na płci w zakresie przyznawania obywatelstwa. Podczas Konferencji w 1938 r. uchwalono rezolucję, która przewidywała uznanie przez państwa zasady jednakowego traktowania kobiet i mężczyzn w stosunkach cywilnoprawnych oraz w zakresie praw politycznych, a także przewidywała udzielanie możliwie szerokiej ochrony kobietom w stosunkach pracy.

prawa społeczno-ekonomiczne. Wiele lat upłynęło zanim projekt ten przedstawiony został Konferencji OPA. Podczas omawianego posiedzenia konsultatywnego ministrów spraw zagranicznych podjęto niezwykle istotną dla międzynarodowej ochrony praw człowieka uchwałę: powołano Międzyamerykańską Komisję Praw Człowieka.

2. Kompetencje Komisji do 1969 r. Utworzenie Międzyamerykańskiej Komisji Praw Człowieka decyzją ministrów spraw zagranicznych było wydarzeniem bez precedensu. Zarówno Europejska Komisja Praw Człowieka, jak i Komitet Praw Człowieka utworzony na podstawie Praw Politycznych opierają się na postanowieniach konwencji. Kompetencje Komisji Amerykańskiej, zwłaszcza poczynając od połowy lat sześćdziesiątych zbliżone są do kompetencji obu tych organów.

W doktrynie zarysowało się sporo kontrowersji co do pozycji Komisji w systemie organów OPA, jak również co do zakresu jej kompetencji. Międzyamerykańska Komisja Praw Człowieka nie mogła być uznana za organ OPA, gdyż kompetencje do powoływania nowych organów przysługują wyłącznie Konferencji Interamerykańskiej (art. 33 Karty Bogoty), a nie posiedzeniu konsultatywnemu ministrów spraw zagranicznych (art. 39 Karty). Zgodnie z postanowieniami Karty Komisji nie mogła być traktowana ani jako organ specjalistyczny OPA (art. 130 Karty), ani też jako organ Rady OPA⁷. Niejasna pozycja prawna Komisji powodowała, że zgłaszano liczne obiekcje natury politycznej w związku z działalnością Komisji.

Nie czekając na rozstrzygnięcie wątpliwości prawnych Rada OPA uchwaliła w maju 1960 r. statut Komisji⁸ i w tym samym roku organ ten rozpoczął działalność. Statut był wielokrotnie modyfikowany, a kolejne zmiany szły w kierunku rozszerzania kompetencji Komisji. Komisja składała się w omawianym okresie z 7 członków wybieranych w głosowaniu tajnym przez Radę OPA z listy kandydatów przedstawianych przez państwa. Wybierani oni byli z racji swych walorów moralnych i kwalifikacji w dziedzinie praw człowieka i nie pełnili swych funkcji w charakterze przedstawicieli państw. Wybierani byli na 4 lata, a wybór mógł być ponowiony. Komisja wybierała spośród swego grona Prezydenta i Wiceprezydenta.

Statut przewidywał, że Komisja odbywa 1-2 sesje rocznie zwyczajna, a sesja nadzwyczajna może być zwołana przez Prezydenta lub na wniosek większości członków Komisji. Komisja, zgodnie ze statutem, mogła obradować poza swą stałą siedzibą, na terytorium innych państw, w wyniku decyzji podjętej absolutną większością głosów i za zgodą zainteresowanego państwa. Komisja wielokrotnie korzystała z tej możli-

⁷ H. Gros Espiel, *Organisation des Etats Americans*, w: *Les dimensions internationales des droits de l'homme*, Paris 1978; A. H. Robertson, *Human Rights in the World*, Manchester 1972, s. 126.

⁸ OEA (Ser. L) V/II. 26.

wości w celu przeprowadzania badań nad przestrzeganiem praw człowieka w poszczególnych państwach.

Komisja była, zgodnie z postanowieniami pierwszego statutu, „autonomiczną jednostką w ramach OPA powołaną w celu promocji praw człowieka sformułowanych w systemach prawa wewnętrznego państw członkowskich”⁹. Poczynając od 1965 r. funkcje promocyjne obejmowały nie tylko prawa sformułowane w systemach prawa wewnętrznego, ale również te, które zawarte są w Amerykańskiej Deklaracji Praw i Obowiązków. Postanowienie to stwarzało możliwość zastosowania w działalności Komisji Deklaracji, co przyczyniło się do wzrostu jej autorytetu. Z biegiem lat zaczęto traktować Deklarację jako źródło prawa międzynarodowego.

Funkcje promocyjne Komisji obejmowały: 1) rozwijanie znajomości praw człowieka wśród społeczeństwa państw amerykańskich, 2) zachęcanie rządów do wprowadzenia postępowych rozwiązań prawnych, sprzyjających realizacji i zagwarantowaniu praw człowieka, 3) przygotowywanie studiów i raportów, 4) zachęcanie rządów do przekazywania informacji o krokach podjętych na rzecz ochrony praw człowieka, 5) pełnienie funkcji konsultatywnych dla organów OPA w zakresie praw człowieka.

Komisja nie miała początkowo kompetencji do podejmowania jakichkolwiek decyzji w sprawach będących przedmiotem nadsyłanych informacji¹⁰. Miała ona natomiast statutowe uprawnienie do gromadzenia tego typu informacji w celu właściwego wykonywania funkcji promocyjnych. Od chwili utworzenia Komisji napływały do niej liczne informacje o naruszeniach praw człowieka i to zarówno od państw, jak i osób indywidualnych i organizacji społecznych. W związku z tym Komisja opracowała Regulamin wewnętrzny, który określał tryb postępowania z tymi informacjami, których przedmiotem były naruszenia praw człowieka.

Pomijając szczegóły o charakterze proceduralnym należy podkreślić, iż Regulamin przewidywał, że Komisja może formułować zalecenia o charakterze ogólnym pod adresem poszczególnych państw. Komisja stała również na stanowisku, że żaden przepis statutu nie ogranicza możliwości publikowania tego typu zaleceń. Kompetencje, które przyznała

⁹ Amerykańska Konwencja Praw Człowieka podpisana w 1969 r. nieco inaczej reguluje status Komisji, o czym niżej będzie mowa. Konwencja ta weszła w życie w 1978 r., a do tego czasu Komisja działała na podstawie statusu uchwalonego w 1960 r., wielokrotnie modyfikowanego w późniejszych latach.

¹⁰ Termin „informacje” (information, communication) używany był w pierwotnej wersji statutu, jak również w doktrynie, w celu wyraźnego podkreślenia, iż nie chodzi tutaj ani o skargi państw, ani o petycje indywidualne, które to środki przewidziane są w systemach kontroli międzynarodowej opartych na traktatach. W praktyce jednak informacje, które pochodziły zarówno od państw, jak i osób indywidualnych zbliżały się swym charakterem do skarg i petycji.

sobie Komisja wywoływały wiele sprzeciwów, u podłoża których leżały zarówno przesłanki o charakterze prawnym, jak i politycznym¹¹.

Druga Specjalna Konferencja Amerykańska, która odbyła się w 1965 r. w Rio de Janeiro uchwaliła — na wniosek Komisji i zgodnie z opinią Sekretariatu Generalnego OPA — rezolucję o rozszerzeniu kompetencji Komisji Praw Człowieka¹². Pozostając nadal organem promocji praw człowieka Komisja (uzyskała kompetencje kontrolne.

Zgodnie ze wskazaną rezolucją Komisja zyskała uprawnienie do rozpatrywania petycji indywidualnych dotyczących naruszeń praw człowieka. Kompetencja ta związana była tylko z niektórymi prawami, enumeratywnie wyliczonymi w rezolucji. Były to: prawo do życia, prawo do wolności osobistej, wolność opinii i wypowiedzania się, prawo do swobodnego poruszania się, gwarancje przed arbitralnym aresztowaniem, zasada równości wobec prawa i zakaz dyskryminacji oraz wolność religii. W związku z przyznanymi kompetencjami kontrolnymi Komisja zmodyfikowała swój Regulamin i ustaliła szczegółową procedurę postępowania z nadsyłanymi petycjami. Ogólnie biorąc, była ona podobna do procedury przewidzianej w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka¹³.

Zgodnie ze zmodyfikowanym statutem Komisja mogła poczynając od 1965 r.: 1) rozpatrywać wszystkie kierowane do niej informacje i petycje indywidualne, 2) zwracać się do rządów o dostarczenie wszelkich niezbędnych informacji, 3) kierować do państw zalecenia dotyczące ogólnej polityki w zakresie praw człowieka, 4) kierować do państw zalecenia dotyczące poszczególnych, rozpatrywanych przez nią spraw, 5) przedstawiać Konferencji Interamerykańskiej bądź też Posiedzeniu Konsultatywnemu Ministrów Spraw Zagranicznych sprawozdania zawierające zalecenia ogólne. W sprawozdaniach tych zamieszczała informacje o postępie osiągniętym w realizacji Deklaracji Praw i Obowiązków, o środkach jakie należy zastosować w celu skuteczniejszego zagwarantowania praw sformułowanych w Deklaracji oraz uwagi w kwestiach, które były przedmiotem nadesłanych petycji. Należy podkreślić, że w sprawozdaniach tych Komisja mogła zwracać uwagę nie tylko na ogólną sytuację w dziedzinie praw człowieka w państwach amerykańskich i proponować środki, jakie należy podjąć, lecz również mogła omawiać poszczególne przypadki naruszeń praw człowieka. Nadal jednak Komisja nie miała kompetencji do podejmowania decyzji wiążącej państwa w kwestii czy miało miejsce naruszenie praw człowieka. Nadal też niejasna była pozycja Komisji w systemie organów OPA, a jej kompetencje nie miały podstawy traktowej.

¹¹ K. Vasak, *La commission Inter américain des Droits de l'Homme*, Paris 1968.

¹² Rezolucja XXII.

¹³ A. Michalska, *Europejska Konwencja Praw Człowieka*, RPEiS nr 3/78, s.21-34

Zdecydowane zmiany, jeśli chodzi o sytuację prawną Komisji i jej kompetencje, wprowadził Protokół Buenos Aires przyjęty w lutym 1967 r. uchwalony podczas Trzeciej Specjalnej Konferencji Interamerykańskiej¹⁴. Protokół ten wprowadził liczne zmiany do Karty Bogoty, w tym do przepisów dotyczących praw człowieka, o czym niżej będzie mowa.

W Protokole Buenos Aires, który wszedł w życie w 1970 r., Komisja Praw Człowieka uznana została za statutowy organ OPA, którego funkcją jest promocja i ochrona praw człowieka oraz działalność konsultacyjna w tym zakresie¹⁵. Uregulowana została tym samym pozycja prawna Komisji która, przypomnijmy, utworzona została decyzją Ministrów Spraw Zagranicznych¹⁶.

Protokół Buenos Aires nie określał kompetencji Komisji, ani też zasad jej działalności, pozostawiając te kwestie przyszłej konwencji praw człowieka (art. 112). Do czasu wejścia w życie konwencji, której ostateczny projekt nie był jeszcze przygotowany w chwili, gdy uchwalano Protokół Buenos Aires, Komisja miała funkcjonować na podstawie dotychczasowych przepisów (art. 150 Protokołu). Tak więc przez ponad 20 lat kompetencje Komisji określone były w statucie uchwalonym i modyfikowanym przez Radę OPA oraz w Regulaminie uchwalonym przez samą Komisję.

3. Interamerykańska Konwencja Praw Człowieka. Podczas konferencji w Rio de Janeiro w 1965 r. rozpatrywano trzy projekty konwencji praw człowieka. Jeden z nich przygotowany był przez Komitet Prawniczy, pozostałe przedstawione zostały przez rządy Chile i Urugwaju. Wszystkie nawiązywały do pierwszego projektu przygotowanego w 1959 r. przez Komitet Prawniczy. Widoczny był w nich również wpływ Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. W porównaniu z pierwszym projektem, większy nacisk położono na prawa społeczno-ekonomiczne (zwłaszcza propozycja Urugwaju) oraz rozbudowany został katalog praw politycznych (projekt Chile). Konferencja postanowiła przesłać te projekty do Rady OPA i po wysłuchaniu opinii Komisji Praw Człowieka miał zostać przygotowany nowy projekt. Zgodnie z decyzją

¹⁴ OAS Official Records, OEA (Ser. A) 2 Add. 2.

¹⁵ „to promote the observance and protection of Human Rights and to serve as a consultative organ of the Organization in these matters” (art. 112).

¹⁶ Art. 51 Protokołu Buenos Aires, który zmienił art. 32 Karty Bogoty. Art. 51 Protokołu Buenos Aires wymienia następujące organy OPA: 1) Zgromadzenie Ogólne (w Karcie Bogoty organ ten nosił nazwę Konferencja Międzyamerykańska), 2) Posiedzenie Konsultatywne Ministrów Spraw Zagranicznych, 3) Rady: Stała Rada OPA, Międzyamerykańska Rada Gospodarcza i Społeczna, Międzyamerykańska Rada do Spraw Wykształcenia, Nauki i Kultury (art. 68), 4) Międzyamerykański Komitet Prawniczy, 5) Międzynamerykańska Komisja Praw Człowieka, 6) Sekretariat Generalny. Przewiduje również organizowanie Wyspecjalizowanych Konferencji i powoływanie wyspecjalizowanych organów.

Konferencji miał on zostać następnie przesłany państwom członkowskim¹⁷.

Uchwalenie w 1966 r. Paktów Praw Człowieka miało istotny wpływ na tok prac nad konwencją Amerykańską. Rada OPA zwróciła się w 1967 r. do państw członkowskich z dwoma pytaniami: 1) czy zamierzają przystąpić do uniwersalnego systemu ochrony praw człowieka, 2) czy w razie pozytywnej odpowiedzi uważają za celowe podpisanie konwencji regionalnej. Większość państw opowiedziało się za potrzebą uchwalenia konwencji regionalnej. Podkreślano przy tym, że powinna ona obejmować wyłącznie kraje latynoamerykańskie, z wyłączeniem Stanów Zjednoczonych ze względu na odmienność warunków społeczno-ekonomicznych i koncepcji politycznych. Wyrażając powszechny niemal zamiar przystąpienia do Paktów postulowano, by przyszła konwencja regionalna była w swych ogólnych założeniach zgodna z Paktami. Po rozpatrzeniu uwag i propozycji nadesłanych przez państwa Rada OPA w krótkim czasie przygotowała kolejny projekt konwencji, który został przedstawiony podczas Specjalnej Interamerykańskiej Konferencji poświęconej prawom człowieka, która odbyła się w listopadzie 1969 r. w San José — Costa Rica. Spośród 24 państw członkowskich OPA w konferencji uczestniczyli przedstawiciele 19 państw¹⁸. Brali udział również przedstawiciele wielu organizacji międzynarodowych, między innymi ONZ, UNESCO, MOP.

Konwencja podpisana została w dniu 22 listopada 1969 r. przez następujące państwa: Chile, Costa Rica, Ekwador, El Salvador, Gwatemala, Honduras, Kolumbia, Nikaragua, Panama, Paragwaj, Urugwaj, Wenezuela. Największe i najbardziej liczące się państwa na kontynencie amerykańskim nie podpisały konwencji. W latach późniejszych podpisały konwencję Stany Zjednoczone, nie ratyfikując jej jednak, a Argentyna, Brazylia, Meksyk, według stanu prawnego na koniec 1978 r., konwencji nie podpisały.

Amerykańska Konwencja Praw Człowieka¹⁹ weszła w życie w czerwcu 1978 r., po uzyskaniu wymaganych 11 ratyfikacji. Tym samym otwarty został nowy etap międzynarodowej ochrony praw człowieka.

Konwencja jest otwarta do podpisu, ratyfikacji i przystąpienia dla państw członkowskich OPA, ma więc charakter wyraźnie regionalny. Jest to drugi, obok zachodnioeuropejskiego, regionalny system ochrony praw człowieka, oparty na specjalnym traktacie, który formułuje katalog praw i określa środki kontroli międzynarodowej.

4. Katalog praw człowieka. Konwencja składa się z preambuły i trzech części podzielonych na rozdziały. Część pierwsza zaty-

¹⁷ Rezolucja XXIV.

¹⁸ Udziału nie brały: Boliwia, Barbados, Haiti, Jamajka, Kuba.

¹⁹ American Convention on Human Rights: O. A. Official Records OEA (Ser. K) XVI/I I, Document 65, Rev. I.

tułowana *Obowiązki państw i prawa chronione* zawiera na wstępie postanowienia, które w sposób ogólny określają obowiązki państw. Należy do nich obowiązek poszanowania praw i obowiązek podjęcia odpowiednich środków wewnątrzprawnych, w celu ich zagwarantowania (art. 1 i 2). Państwa strony zobowiązują się respektować prawa i wolności sformułowane w konwencji i zagwarantować wszystkim osobom podległym ich jurysdykcji swobodne i pełne korzystanie z praw i wolności, bez żadnej dyskryminacji ze względu na rasę, kolor skóry, płeć, język, wyznanie, poglądy polityczne lub inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, status ekonomiczny, urodzenie lub inne okoliczności. Jeśli korzystanie z praw i wolności nie jest jeszcze zagwarantowane przez ustawy lub inne przepisy prawne, państwa—strony zobowiązują się podjąć, zgodnie ze swą procedurą konstytucyjną i postanowieniami konwencji, takie środki ustawodawcze lub inne, które są konieczne do realizacji wspomnianych praw i wolności. Są to postanowienia podobne do przepisów artykułu 2 Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych. O obowiązkach państw w zakresie realizacji praw społeczno-ekonomicznych i kulturalnych będzie mowa niżej.

Konwencja Amerykańska zawiera następujące prawa cywilne i polityczne: prawo jednostki do uznania jej osobowości prawnej (art. 3), prawo do życia (art. 4), prawo do poszanowania integralności jednostki (art. 5), zakaz niewolnictwa i poddaństwa (art. 6), prawo do wolności osobistej (art. 7), prawo do gwarancji sądowych (art. 8), zakaz stosowania prawa wstecz (art. 9), prawo do uzyskania odszkodowania (art. 10), prawo do ochrony honoru i godności jednostki (art. 11), wolność sumienia i wyznania (art. 12), wolność myśli i wypowiedania się (art. 13), prawo do repliki i sprostowań (art. 14), prawo do zgromadzania się (art. 15), wolność stowarzyszania się (art. 16), prawo rodziny do ochrony (art. 17), prawo do nazwiska (art. 18), prawo dziecka do ochrony (art. 19), prawo do obywatelstwa (art. 20), prawo do własności prywatnej (art. 21), wolność poruszania się i wyboru miejsca zamieszkania (art. 22), prawa polityczne (art. 23), zasada równości wobec prawa (art. 24), zasada ochrony sądowej (art. 25).

Powyższe prawa zostały wymienione na podstawie tytułów, jakimi są opatrzone poszczególne artykuły. Przepisy te są na ogół dość rozbudowane, tak że można z nich wyinterpretować dalsze, bardziej szczegółowe prawa i wolności.

Konwencja Amerykańska powołuje się w preambule na Powszechną Deklarację Praw Człowieka, a katalog praw i wolności podobny jest do tego, który zawarty jest w Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych. Nie można jednak mówić o identycznym zakresie praw i wolności chronionych przez oba te traktaty²⁰.

²⁰ A. Michalska, *Konsekwencje wejścia w życie Międzynarodowych Paktów Praw Człowieka*, w: *Polska i świat. Studia nad prawem międzynarodowym i współ-*

W Konwencji Amerykańskiej nie został sformułowany katalog praw ekonomicznych, socjalnych i kulturalnych i z tego zapewne względu oceniona ona została jako primitive liberal and capitaliste pattern²¹. Niemniej w Konwencji jest odrębny, III rozdział, zatytułowany *Prawa Ekonomiczne i Kulturalne*, w skład którego wchodzi tylko jeden artykuł. Otóż artykuł 26, zatytułowany *Stopniowy rozwój*, stanowi, że państwa—strony zobowiązują się do przedsięwzięcia kroków zarówno wewnętrznych, jak i w ramach współpracy międzynarodowej, szczególnie natury ekonomicznej i technicznej, w celu stopniowego osiągnięcia pełnej realizacji praw wynikających z postanowień ekonomicznych i socjalnych oraz z postanowień dotyczących wykształcenia, nauki i kultury, które są zawarte w Karcie OPA, zmienionej przez Protokół Buenos Aires. Prawa te mają być zrealizowane w miarę możliwości, jakimi dysponuje państwo w drodze stanowienia norm prawnych i poprzez stosowanie innych odpowiednich środków. Również preambuła Konwencji Amerykańskiej nawiązuje do tych postanowień Karty OPA, które dotyczą polityki ekonomicznej, socjalnej i kulturalnej.

W Protokole Buenos Aires rozbudowano między innymi następujące postanowienia: rozdział VI *Zasady Ekonomiczne*, rozdział VII *Zasady Społeczne* i rozdział VIII *Zasady Kulturalne*. Przepisy artykułów 29 - 42, które zastąpiły artykuły 26 i 27 rozdziału VI nie interesują nas w tym miejscu, gdyż formułują ogólne zasady polityki ekonomicznej państw i zasady współpracy międzynarodowej, a nie dotyczą praw człowieka,

Cytowane na wstępie artykuły 28 i 29 dotyczące zasad społecznych zastąpione zostały artykułami 43 i 44. Zasady sformułowane w Karcie Bogoty zostały włączone do tych przepisów w nie zmienionej postaci, ale równocześnie dodane zostały nowe postanowienia, które proklamują następujące prawa człowieka: 1) prawo zrzeszania się pracowników i pracodawców zarówno w przemyśle, jak i rolnictwie, 2) prawo do rokowań zbiorowych, 3) prawo pracowników do strajku, 4) wolność stowarzyszania się i swoboda działania stowarzyszeń w ramach obowiązującego prawa. Państwa zobowiązują się podjąć kroki w celu umożliwienia całemu społeczeństwu udziału w życiu ekonomicznym, społecznym, cywilnym, kulturalnym i politycznym. Państwa zobowiązują się również popierać tworzenie i dopomagać w rozwoju różnego rodzaju zrzeszeń społecznych: pracowniczych, kulturalnych, zawodowych, handlowych, lokalnych, sąsiedzkich. Państwa podejmą kroki w celu zapewnienia rozwoju i skuteczności systemu ubezpieczeń społecznych. Każdej jednostce gwarantuje się swobodny dostęp do sądownictwa w celu ochrony jej praw (art. 43). Państwa uznają, że w celu przyspieszenia procesu regionalnej integracji

czesnymi stosunkami międzynarodowymi, red. H. Olszewski, Poznań 1978, s. 271 - 291.

²¹ P. Camargo, *The American Convention on Human Rights, Revue des Droits de l'Homme*, 1970, t. III, nr 2, s. 334.

państw latynoamerykańskich niezbędne jest wydanie odpowiednich norm prawnych, zwłaszcza w dziedzinie stosunków pracy i ubezpieczenia społecznego, tak aby zapewnić jednakową ochronę prawną pracowników we wszystkich krajach (art. 44).

Rozdział VIII zatytułowany *Zasady Kulturalne* (art. 30 i 31) zastąpiony został rozdziałem IX *Zasady Kształcenia Nauki i Kultury*, który obejmuje artykuły 45 - 50. Państwa członkowskie zobowiązują się przyznać pierwszoplanowe miejsce w swych programach rozwoju dla przedsięwzięć w dziedzinie kształcenia, nauki i kultury, które są fundamentami demokracji, postępu społecznego i rozwoju (art. 45). Państwa będą współpracować w dziedzinie kształcenia i badań naukowych i zobowiązują się działać indywidualnie i w ramach współpracy międzynarodowej w celu zabezpieczenia i wzbogacenia spuścizny kulturowej społeczeństw amerykańskich (art. 46). Państwa podejmą największe wysiłki, zgodnie z postanowieniami konstytucyjnymi, by zagwarantować prawo do wykształcenia na następujących zasadach: 1) wykształcenie podstawowe dla dzieci w wieku szkolnym będzie obowiązkowe, a szkoły państwowe będą bezpłatne, 2) szkolnictwo średnie będzie nieustannie rozwijane, tak aby stało się dostępne dla wszystkich. Kształcenie będzie miało charakter specjalistyczny w zależności od potrzeb każdego kraju, ale przy równoczesnym wykształceniu ogólnym, 3) wykształcenie wyższe będzie dostępne dla wszystkich i prowadzone na poziomie odpowiadającym wzorcom akademickim (art. 47).

Państwa zwrócą szczególną uwagę na wykorzenie analfabetyzmu, poprzez rozwój systemu kształcenia osób dorosłych. Rozwiną również kształcenie zawodowe. Państwa dołożą wysiłków, by dobra kulturalne były dostępne dla całego społeczeństwa i wykorzystają w tym celu wszystkie środki masowego przekazu i informacji. Państwa będą dbały o rozwój nauki i techniki poprzez rozwój systemu kształcenia i instytucji naukowo-badawczych. Będą rozwijać współpracę międzynarodową w tych dziedzinach i wymianę osiągnięć naukowych zgodnie z obowiązującym prawem wewnętrznym i traktatami (art. 49).

Państwa akceptują zasadę międzynarodowej wymiany kulturalnej i w celu jej rozwoju i rozszerzenia zobowiązują się opracować regionalne programy integracyjne w dziedzinie kształcenia, nauki i kultury (art. 50).

Rozwiązanie przyjęte w systemie OPA dla ochrony praw społeczno-ekonomicznych może budzić pewne zastrzeżenia. Po pierwsze, niektóre z cytowanych tutaj przepisów Protokołu Buenos Aires nie są sformułowane jako prawa człowieka, a jako zasady polityki państwa, czy współpracy międzynarodowej w dziedzinie społeczno-ekonomicznej. Po drugie, nawet jeśli przepisy te interpretować jako formułujące prawa człowieka, to lista tych praw jest dość skromna w porównaniu z aktami międzynarodowymi uchwalonymi w ramach ONZ, a zwłaszcza z Paktami, jak również w porównaniu z powszechnie akceptowanymi współcześnie kon-

cepcjami co do zakresu podstawowych praw społeczno-ekonomicznych. Po trzecie, mamy tu do czynienia z pewnymi powtórzeniami; na przykład wolność stowarzyszania się uznana jest zarówno w Protokole Buenos Aires, jak i w Konwencji Praw Człowieka. Co najmniej dyskusyjna jest celowość tego typu powtórzeń²².

Katalog praw człowieka zawarty w Konwencji może być, zgodnie z artykułem 31, rozszerzony w wyniku zastosowania specjalnej procedury. Otóż każde państwo—strona bezpośrednio oraz Komisja Praw Człowieka i Trybunał Praw Człowieka za pośrednictwem Sekretarza Generalnego, mogą przedstawić Zgromadzeniu Ogólnemu propozycje poprawek do Konwencji. Poprawki takie wejdą w życie po uzyskaniu ratyfikacji przez 2/3 państw będących stronami Konwencji (art. 76). Ponadto każde państwo i Komisja Praw Człowieka mogą przedstawić pod rozważenie państw zebranych na Zgromadzeniu Ogólnym projekty protokołów dodatkowych. Celem takich protokołów jest stopniowe włączenie do Konwencji dalszych praw i wolności. Każdy z protokołów określać będzie zasady wejścia w życie i wiązać będzie tylko te państwa—strony Konwencji, które go ratyfikują (art. 72).

Odrębny artykuł Konwencji formułuje zasadę korelacji praw i obowiązków. Stanowi on, iż każda osoba ma obowiązki wobec rodziny, społeczeństwa i ludzkości. Prawa każdej jednostki są ograniczone przez prawa innych osób, przez wymogi bezpieczeństwa i dobra powszechnego w społeczeństwie demokratycznym (art. 32).

5. System promocji i kontroli międzynarodowej. Konwencja przewiduje utworzenie dwóch organów: Komisji Praw Człowieka i Trybunału Praw Człowieka.

Konwencja przyjęła poprzednio obowiązujące i przedstawione na wstępie zasady co do składu i powoływania Komisji. Komisja sama opracowuje Statut i Regulamin, z tym że Statut przedstawia do zatwierdzenia Zgromadzeniu Ogólnemu (art. 39). Funkcją Komisji jest promocja i ochrona praw człowieka (to promote respect for and defense of human rights — art. 41). Kompetencje promocyjne Komisji pozostały w zasadzie nie, zmienione w porównaniu z tymi, które przewidywał poprzedni statut uchwalony przez Radę OPA. Przepisy Konwencji rozszerzyły natomiast i uregulowały w sposób jednoznaczny funkcje kontrolne i w znacznym stopniu określiły też procedurę kontroli.

Realizacja praw ekonomicznych, socjalnych i kulturalnych, które wynikają z przepisów Protokołu Buenos Aires jest przedmiotem rocznych sprawozdań. Składane są one przez państwa Radzie Gospodarczej i Społecznej oraz Radzie do Spraw Wykształcenia Nauki i Kultury. Kopie tych sprawozdań przedstawiane są Komisji Praw Człowieka (art. 42).

²² R. K. Goldman, *The Protection of human rights in the Americas: past, present, and future*, New York 1972, Center for International Studies, vol. V, nr 2, s. 8 i nast.

Nadto na żądanie Komisji państwa obowiązane są dostarczyć Komisji dodatkowe informacje co do sposobu zagwarantowania w prawie wewnętrznym praw człowieka sformułowanych w Konwencji (art. 43). Na podstawie tego przepisu Komisja może czuwać nad realizacją tych praw, które nie są objęte systemem sprawozdań przewidzianym w cytowanym wyżej artykule 42.

Omawiane przepisy nie określają uprawnień, jakie przysługują Komisji w związku z rozpatrywaniem sprawozdań i informacji. Przyjmuje się na ogół, że Komisja może korzystać z uprawnień określonych w artykule 41, zwłaszcza litery b i g. Otóż przepisy te przewidują, że Komisja może zalecać rządowi, jeśli uzna za celowe, podjęcie odpowiednich środków na rzecz ochrony praw człowieka zgodnie z ustawodawstwem wewnętrznym i przepisami konstytucyjnymi oraz przedstawia roczne sprawozdania Zgromadzeniu Ogólnemu.

Konwencja ustanawia ponadto dwa środki kontroli międzynarodowej: petycje indywidualne i komunikaty państw. Są to środki, ogólnie biorąc, podobne do tych, które przewidziane są w Konwencji Europejskiej, niemniej zachodzą tutaj dość istotne różnice. Konwencja Amerykańska na pierwszym miejscu wymienia petycje indywidualne, które mogą być składane przez jednostkę, grupę osób, lub organizację pozarządową, która jest uznana przez przynajmniej jedno państwo członkowskie OPA. **P r z e d m i o t e m** petycji może być wyjawienie faktu naruszenia Konwencji przez państwo bądź też skarga o naruszenie Konwencji przez państwo (art. 44). Rozróżnienie to nie jest w pełni jasne, gdyż w dalszych przepisach używane jest tylko określenie „petycja”. Według Konwencji Europejskiej petycję może składać jednostka, grupa osób lub organizacja, które czują się ofiarami naruszenia przez państwo praw człowieka zawartych w Konwencji (art. 25). Przedmiotem petycji według Konwencji Amerykańskiej może być naruszenie przez państwo każdego przepisu Konwencji, a nie tylko tych, które formułują prawa i wolności. Petycje, o których mówi Konwencja Europejska, mają wyraźnie charakter skargi w obronie praw podmiotu składającego petycję. Tymczasem Konwencja Amerykańska przewiduje: wyjawienie faktu naruszenia Konwencji (*dénunciation, dénonciation*) oraz skargę (*complaint, plainte*).

Jest jeszcze jedna istotna różnica pomiędzy systemami petycji przewidzianymi w obu tych Konwencjach. Uznanie przez państwa kompetencji Komisji Amerykańskiej do rozpatrywania petycji indywidualnych następuje automatycznie z chwilą ratyfikowania czy przystąpienia do Konwencji. Konwencja Europejska przewiduje natomiast, że Komisja zyskuje kompetencje do rozpatrywania petycji z chwilą złożenia przez 6 państw — stron Konwencji odrębnej deklaracji. Komisja Europejska rozpatruje petycję tylko wówczas (oczywiście (przy równoczesnym spełnieniu innych warunków), jeśli jest skierowana przeciwko państwu, które tę kompetencję uznało.

Artykuł 45 Konwencji Amerykańskiej przewiduje drugi środek kontroli międzynarodowej, a mianowicie skargi czy raczej komunikaty (communication) państw. Mogą być one składane Komisji przez państwo, które zarzuca drugiemu państwu naruszenie praw człowieka zawartych w Konwencji. Warunkiem rozpatrywania tego rodzaju komunikatów jest by oba państwa — składające komunikat i to, którego polityki on dotyczy — złożyły odrębne deklaracje o uznaniu kompetencji Komisji. Deklaracja taka może być złożona bezterminowo lub na czas określony, jak również może obejmować tylko pewne, wyraźnie określone sytuacje. W Konwencji Europejskiej przepisy o skargach państw nie wymagają złożenia odrębnej deklaracji uznającej kompetencję Komisji (art. 24). Przedmiotem skarg, zgodnie z tym artykułem, może być naruszenie przepisów Konwencji, natomiast przedmiotem komunikatów według Konwencji Amerykańskiej może być wyłącznie naruszenie praw człowieka.

Tak więc obie konwencje przewidują zarówno skargi (komunikaty) państw, jak i petycje indywidualne. Natomiast pewne warunki, jakie stawia Konwencja Europejska w przepisach o petycjach, figurują w Konwencji Amerykańskiej w przepisach o skargach (komunikatach) państw. A wymogi, jakie stawia Konwencja Amerykańska skargom (komunikatom), przewidziane są w Konwencji Europejskiej dla petycji.

W dalszych przepisach Konwencji Amerykańskiej określone są warunki formalne, jakim winny odpowiadać petycje indywidualne i komunikaty państw, by mogły być rozpatrywane przez Komisję (art. 46), jak również okoliczności, w jakich Komisja uznaje petycję czy komunikat za nieważne i nie podlegające rozpatrzeniu (art. 47). Jest rzeczą interesującą, że te same wymogi formalne stawia Konwencja zarówno petycjom, jak i komunikatom co jednoznacznie wynika z brzmienia wskazanych artykułów. I tak na przykład petycja i komunikat winny być wniesione w terminie 6 miesięcy od daty wydania definitywnej decyzji organu państwowego, która naruszyła prawa człowieka. Powyższy wymóg jest podobny do tego, który formułuje Konwencja Europejska, ale tylko w odniesieniu do petycji indywidualnych. Skargi składane do Europejskiej Komisji Praw Człowieka przez państwa dotyczyły nie indywidualnych przypadków, a miały na celu ochronę praw pewnych grup ludności, czy też ochrony pewnych praw, które były naruszane (lub zagrożone) wskutek wydania określonych aktów prawnych czy też w związku z polityką prowadzoną przez państwo w danej dziedzinie stosunków społecznych. Nie obejmowały natomiast faktów naruszenia praw człowieka w drodze wydania indywidualnej decyzji. Przepisy Konwencji Amerykańskiej o środkach kontroli międzynarodowej nie były jeszcze stosowane i w związku z tym trudno przewidywać jak będą interpretowane. Z liberalnego brzmienia przepisów Konwencji wynika, że intencją jej autorów było, by państwa mogły wnosić skargi tylko w indywidualnych sprawach, a przepisy proceduralne (zachowanie 6 miesięcznego ter-

minu od daty wydania decyzji) zamykają właściwie drogę do tego typu skarg, jakie są wnoszone w systemie zachodnioeuropejskim.

Komisja oferuje państwu swe usługi w celu uregulowania sprawy będącej przedmiotem komunikatu czy petycji w drodze porozumienia opartego na poszanowaniu praw człowieka. W przypadku osiągnięcia tego rodzaju porozumienia Komisja sporządza sprawozdanie, które przesyła zainteresowanym stronom oraz Sekretarzowi Generalnemu OPA w celu publikacji. Sprawozdanie obejmuje krótkie przedstawienie faktów i przyjęte rozwiązania (art. 49).

Jeżeli nie dojdzie do uregulowania kwestionowanej w komunikacie lub petycji sytuacji w sposób wyżej wskazany, Komisja sporządza sprawozdanie, w którym przedstawia fakty i swoje konkluzje. Do sprawozdania mogą być dołączone oświadczenia i wypowiedzi stron przedkładane w toku postępowania. Komisja może również sformułować zalecenia, jakie uznaje za stosowne (art. 50).

Jeżeli w ciągu trzech miesięcy od chwili przekazania sprawozdania zainteresowanym państwu sprawa nie zostanie załatwiona lub przekazana Trybunałowi Praw Człowieka przez Komisję lub państwo, wówczas Komisja może absolutną większością głosów sformułować swój pogląd i konkluzje dotyczące kwestionowanej sytuacji (art. 51, ust. 1). Przepis ten budzi pewne wątpliwości interpretacyjne. Nie jest jasne sformułowanie, iż „Komisja może” (the Commission may, celle-ci pourra). Rodzi się bowiem pytanie, czy kwestia ponownego przecież rozpatrywania sprawy przez Komisję pozostawiona jest jej decyzji czy też Komisja zobowiązana jest do ponownego zajęcia stanowiska. Cytowany artykuł w ustawie 2 mówi o „zaleceniach” Komisji. Nie jest jasne, czy jest to kolejna decyzja Komisji, czy też chodzi o „pogląd i konkluzje”, o których była mowa w ustawie 1 cytowanego artykułu. Ponadto wątpliwości może budzić sformułowanie „o ile sprawa nie jest załatwiona” (not been settled, n'est pas tranchée). Należałoby przyjąć, iż chodzi tu o załatwienie zgodnie z poprzednimi sugestiami Komisji.

Komisja formułując zalecenie (art. 51, ust. 2) wskazuje termin, w jakim państwo winno przedsięwziąć środki w celu zmiany sytuacji uznanej przez Komisję za naruszenie praw człowieka. Po upływie tego terminu Komisja podejmuje uchwałę oceniającą kroki podjęte przez państwo, którą może opublikować. Publikacja ta jest jedyną sankcją, jaką dysponuje Komisja.

Trybunał Praw Człowieka składa się z 7 członków, których wybiera Zgromadzenie Ogólne spośród kandydatów przedstawionych przez państwa członkowskie. Każde państwo może zgłosić trzech kandydatów i co charakterystyczne — dwóch spośród nich może być obywatelami innego państwa. Sędziowie są wybierani z racji swego wysokiego autorytetu moralnego i kwalifikacji w dziedzinie praw człowieka. W wykonywaniu swych funkcji są niezależni od państwa, którego są obywatelami.

Trybunał opracowuje swój Statut, który przedstawia do zatwierdzenia Zgromadzeniu Ogólnemu, oraz Regulamin wewnętrzny. Konwencja przewiduje, że Zgromadzenie Ogólne określi siedzibę Trybunału, ale dopuszcza również możliwość odbywania posiedzeń poza stałą siedzibą.

Kompetencje do wniesienia sprawy do Trybunału przysługują Komisji i państwom. Trybunał może przystąpić do rozpatrywania sprawy po zakończeniu postępowania przed Komisją (por. omawiane wyżej przepisy art. 48 - 50 Konwencji). Zainteresowane państwa mogą desygnować osobę, która będzie zasiadać w Trybunale jako sędzia ad hoc, jeżeli w kolekcie sędziowskim powołanym do rozpatrywania danej sprawy nie ma obywateli tych państw (art. 55). Komisja uczestniczy we wszystkich sprawach rozpatrywanych przez Trybunał.

Uznanie kompetencji Trybunału w kwestii interpretacji i stosowania Konwencji wymaga złożenia przez państwa-strony Konwencji odpowiedniej deklaracji (art. 62, ust. 1). Deklaracja tego rodzaju może być bezwarunkowa lub pod warunkiem wzajemności. Może być złożona na czas określony, jak również obejmować tylko pewne sytuacje. Trybunał może uzyskać kompetencje do interpretacji i stosowania Konwencji również w drodze zawarcia odrębnej konwencji przez państwa-strony. Konwencja nie wskazuje liczby państw, które winny złożyć wspomnianą deklarację, by Trybunał uzyskał kompetencje przewidziane w Konwencji.

Jeżeli Trybunał uzna, że miało miejsce naruszenie przez państwo praw lub wolności gwarantowanych w Konwencji, wówczas w wydanym orzeczeniu zaleca państwu stworzenie warunków zabezpieczających realizację tych praw lub wolności. Ponadto może zalecić usunięcie konsekwencji podjętej decyzji przez wypłacenie stosowanego odszkodowania. W pewnych przypadkach, gdy grozi wystąpienie szkody nie dającej się naprawić, Trybunał może orzec podjęcie środków tymczasowych.

Trybunał obok kompetencji w zakresie rozpatrywania indywidualnych spraw spełnia funkcje konsultatywne w zakresie interpretacji Konwencji Praw Człowieka, jak również wszelkich innych traktatów dotyczących się praw człowieka, a zawieranych w ramach OPA. Ponadto organy OPA mogą konsultować z Trybunałem poszczególne sprawy należące do ich kompetencji. Trybunał może — z inicjatywy państw — wypowiedzieć się co do zgodności aktów prawa wewnętrznego z konwencjami międzynarodowymi.

Trybunał składa ze swej działalności roczne sprawozdania Zgromadzeniu Ogólnemu. Omawia w nich przede wszystkim rozpatrywane komunikaty i petycje oraz może formułować zalecenia w przypadkach, gdy państwa nie wykonały orzeczenia Trybunału.

LES DROITS DE L'HOMME DANS LE SYSTEME DE L'ORGANISATION
DES ETATS AMERICAINS**R é s u m é**

L'auteur analyse' tout d'abord des débuts du système interaméricain de la protection internationale des droits de l'homme et la Declaration des Droits et des Devoirs de l'Homme. Elle présente l'activité de la Commission Interaméricaine des Droits de l'Homme dans les Années 1959 - 1969, c'est-à-dire jusqu'à la création de la Convention des Droits de l'Homme. Par la suite l'auteur parle du catalogue des droits de l'homme formulé dans la Convention ainsi que dans le Protocole de Buenos Aires. Elle compare les décisions de la Convention Américaine concernant les moyens du contrôle international avec les directives correspondantes de la Convention Européenne.